

**Η συμβολή της ανάλυσης των κοινωνικών
αναπαραστάσεων στη βελτίωση των
διδακτικών πρακτικών: Το παράδειγμα του
ζητήματος
της σχολικής μετάβασης**

Ευθυμία Γουργιώτου

**Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής
Εκπαίδευσης**

Πανεπιστημίου Κρήτης

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι

...

- Ένα σύστημα εικόνων, πεποιθήσεων, απόψεων, αξιών, συμβόλων και εννοιολογικών δικτύων, το οποίο καθοδηγεί την πρακτική και επηρεάζεται από αυτήν. (Moscovici, 1961, Dupont, 1989).

Κοινά χαρακτηριστικά των Κ.Α.

- Αναπτύσσονται μέσα από την επικοινωνία.
- Δομούν και αναδομούν την πραγματικότητα.
- Σχηματοποιούν το περιβάλλον μέσα από τον τρόπο οργάνωσής τους.

Πώς συνδέονται οι κοινωνικές αναπαραστάσεις με την εκπαιδευτική διαδικασία;

- Οι πρακτικές και οι επιλογές των εκπαιδευτικών επηρεάζονται από το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον στο οποίο κινούνται. Οι εκπαιδευτικοί διαμορφώνουν αναπαραστάσεις σχετικές με τη διδασκαλία, το σχολείο, το δάσκαλο, τη γνώση, οι οποίες είναι κοινωνικά κατασκευασμένες και κατά ένα μεγάλο ποσοστό καθοδηγούν τη συμπεριφορά τους και διαμορφώνουν την αντίληψή τους για τη διδασκαλία και τη μάθηση (Feldman, 1997:63).
- Βασική θέση αποτελεί η άποψη ότι η παιδαγωγική και διδακτική πράξη του εκπαιδευτικού δεν αναπτύσσεται σε ένα κοινωνικό και εκπαιδευτικό κενό ή αυστηρό πλαίσιο συμπεριφορικής αντίδρασης αλλά διαντίδρασης τόσο σε επίπεδο συστήματος όσο και σε προσωπικό επίπεδο με αποτέλεσμα να συνδιαμορφώνεται μέσα από ένα πλέγμα ανταλλαγών και αλληλοεπιδράσεων. Βασικοί παράγοντες αυτής της διαμόρφωσης αποτελούν η προγενέστερη προσωπική εμπειρία του εκπαιδευτικού αλλά και η επαγγελματική του μάθηση (Hargreaves, 1995).

Γιατί έχει ενδιαφέρον η μελέτη των ΚΑ στο χώρο της διδακτικής μεθοδολογίας;

- Είναι ευέλικτες και μπορούν να αλλάξουν.
- Συνδέονται άμεσα με τη μαθησιακή διαδικασία που την προωθούν και τη βελτιώνουν.
- Καθιστούν τους εκπαιδευτικούς ικανούς να κατανοήσουν το φαινόμενο της μετάβασης και να εφαρμόζουν κατάλληλες πρακτικές.
- Η δομιστική θεωρία των ΚΑ (Abric, 1994 ; Flament, 1994*a*, 1994*b* ; Guimelli, 1994 ; Vergès, 1994*a*, 1994*b*, 1995) μας εξηγεί την ύπαρξη στοιχείων των ΚΑ στις προϋπάρχουσες γνώσεις των εκπαιδευτικών γύρω από το αντικείμενο διδασκαλίας και τις διδακτικές πρακτικές.

Προηγούμενες έρευνες

- **Σύνδεση αναπαραστάσεων –πρακτικών:**
(Zarate, 1993; Cain & Briante, 1996; Porcher & all, 1986; Muller, 1998; Vandelier, 1997; Macaire, 2001).
- **Σχέση αντιλήψεων-πρακτικών:**
(McNaughton, 2001; Bohan-Baker, and Little, 2004; Arnold, Bartlett, Gowani, Merali, 2007).

Η προβληματική της μετάβασης

- Ταυτίστηκε με τη διάγνωση της ικανότητας του παιδιού να αντιμετωπίσει τις σχολικές απαιτήσεις.
- Περιορισμένες έρευνες στην Ελλάδα.
- Εκπαιδευτικοί και γονείς επισημαίνουν πτυχές και συμπτώματα του προβλήματος μέσα από δυσκολίες που παρατηρούν καθημερινά, κάνοντας υποθέσεις για τις αιτίες του προβλήματος, πολλές φορές όμως λανθασμένες.
- Οι υποθέσεις αυτές τους οδηγούν σε λανθασμένες λύσεις και συμπεριφορές.

ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ

- Περιορίζει την περίοδο της μετάβασης σε μια δεδομένη χρονική στιγμή.
- Η προσαρμογή του παιδιού κατά την περίοδο αυτή γίνεται αντιληπτή με όρους χαρακτηριστικών του

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ-ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

- α) Η διασφάλιση της ομαλής εισόδου και προσαρμογής των νηπίων στο δημοτικό σχολείο.
- β) Η παροχή συνέχειας μέσα από δραστηριότητες που γεφυρώνουν το χάσμα μεταξύ σπιτιού νηπιαγωγείου και δημοτικού σχολείου.
- γ) Η σύνδεση της ανάπτυξης του παιδιού με τις κοινωνικές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες γονεϊκής υποστήριξης και του συστήματος προσχολικής εκπαίδευσης.

Αναγκαιότητα της έρευνας

- Εμβάθυνση στο ζήτημα της μετάβασης
- Προσέγγιση της καθημερινής προσχολικής και πρωτοσχολικής πραγματικότητας
- Ανάδειξη της αναγκαιότητας συμπερίληψης της γνώμης των εκπαιδευτικών στο σχεδιασμό και στη διαμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων
- Ουσιαστική βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Βασικός σκοπός της έρευνας

- Η ανάδειξη του περιεχομένου των αναπαραστάσεων της σχολικής μετάβασης στους νηπιαγωγούς και η αναγνώριση των συνδέσμων ανάμεσα στις κοινωνικές αναπαραστάσεις και τις διδακτικές μετάβασης που υιοθετούν στην τάξη τους .

Ειδικότεροι στόχοι

- Η διερεύνηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων για:
 - Το νηπιαγωγείο (αποστολή, περιεχόμενο, διδασκαλία, αξιολόγηση, κ.λπ.)
 - Το δημοτικό(αποστολή, περιεχόμενο, διδασκαλία, αξιολόγηση, κ.λπ.)
 - Την έννοια της σχολικής μετάβασης
- Η διερεύνηση ύπαρξης σχέσεων ανάμεσα στις αναπαραστάσεις των ερωτώμενων και τις πρακτικές που υιοθετούν.

Δείγμα-Μέθοδος

- Ευρύτερο ερευνητικό πρόγραμμα 2010-2011
- Χρηματοδοτήθηκε από τον ΕΛΚΕ του Πανεπιστημίου Κρήτης
- 568 νηπιαγωγοί δημόσιων νηπιαγωγείων απ' όλη την επικράτεια
- Δομημένο ερωτηματολόγιο:
- 4 ενότητες:
 - 1^η ενότητα: οι αναπαραστάσεις των νηπιαγωγών για το ρόλο του νηπιαγωγείου
 - 2^η ενότητα: οι αναπαραστάσεις των νηπιαγωγών για το ρόλο του δημοτικού σχολείου
 - 3^η ενότητα: οι αναπαραστάσεις των νηπιαγωγών για την έννοια της μετάβασης
 - 4^η ενότητα: οι πρακτικές των νηπιαγωγών για τη μετάβαση των νηπίων στο δημοτικό

1.Οι αναπαραστάσεις των νηπιαγωγών για το ρόλο του νηπιαγωγείου

- Η ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών (**64.3%**)
- Η καλλιέργεια της αυτονομίας των παιδιών (**42.3%**)
- Η συναισθηματική και σωματική ανάπτυξη (**39.3%**)

1.Οι αναπαραστάσεις των νηπιαγωγών για το θεσμό του νηπιαγωγείου

Ο ρόλος, η αποστολή και ο χαρακτήρας του Νηπιαγωγείου	Νηπιαγωγοί (n=568)
α.Η ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών	365 (64.3)
β. Η νοητική ανάπτυξη των παιδιών	138 (24.3)
γ.Η προετοιμασία των παιδιών για την είσοδό τους στο Δημοτικό σχολείο	104 (18.3)
δ.Η ένταξή τους στο πολιτιστικό και πολιτισμικό περιβάλλον της κοινότητας που ζουν	108 (19.0)
ε.Η κατάκτηση βασικών δεξιοτήτων (γραφή, ανάγνωση, μαθηματικά)	100 (17.6)
στ.Η καλλιέργεια της αυτονομίας των παιδιών	240 (42.3)
ζ.Η δημιουργία ενεργών και υπεύθυνων πολιτών	95 (16.7)
η.Η ενίσχυση της δημιουργικότητας των παιδιών	211 (37.1)
θ.Η συναισθηματική και σωματική ανάπτυξη	223 (39.3)
ι.Η διάπλαση ηθικών χαρακτήρων	27 (4.8)
κ.Η απόκτηση σωστής αντίληψης για τον εαυτό τους	60 (10.6)
λ.Η σωστή φύλαξη και ασφάλεια των παιδιών	30 (5.3)
μ.Άλλο	177 (31.2)

2. Οι αναπαραστάσεις των νηπιαγωγών για το θεσμό του δημοτικού σχολείου

- Η κατάκτηση βασικών γνώσεων (γραφή, ανάγνωση, μαθηματικά) (**83.8%**)
- Η νοητική ανάπτυξη (**42.3%**)
- Η δημιουργία ενεργών και υπεύθυνων πολιτών (**42.3%**)

2. Οι αναπαραστάσεις των νηπιαγωγών για το θεσμό του δημοτικού σχολείου

Ο ρόλος, η αποστολή και ο χαρακτήρας του Δημοτικού σχολείου	Νηπιαγωγοί (n=568)
α. Η ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών	153 (26.9)
β. Η νοητική ανάπτυξη των παιδιών	259 (45.6)
γ. Η ένταξή τους στο πολιτιστικό και πολιτισμικό περιβάλλον της κοινότητας που ζουν	142 (25.0)
δ. Η κατάκτηση βασικών γνώσεων (γραφική, ανάγνωση, μαθηματικά)	476 (83.8)
ε. Η καλλιέργεια της αυτονομίας των παιδιών	66 (11.6)
στ. Η δημιουργία ενεργών και υπεύθυνων πολιτών	240 (42.3)
ζ. Η ενίσχυση της δημιουργικότητας των παιδιών	124 (21.8)
η. Η συναισθηματική και σωματική ανάπτυξη	80 (14.1)
θ. Η διάπλαση ηθικών χαρακτήρων	83 (14.6)
ι. Η απόκτηση σωστής αντίληψης για τον εαυτό τους	51 (9.0)
κ. Η σωστή φύλαξη και ασφάλεια των παιδιών	16 (2.8)
Άλλο	178 (31.3)

3. Οι αναπαραστάσεις των νηπιαγωγών για την έννοια της μετάβασης

- προσαρμογή 47.5%
- προετοιμασία 47.2%
- συνεργασία 43.5%
- γέφυρα 34.5%
- ετοιμότητα 24.6%

4. Πρακτικές μετάβασης που υποστηρίζουν τη συνεργασία σχολείου- οικογένειας

- Λαμβάνει υπόψη του πληροφορίες από εμπειρίες όλων των παιδιών στο οικογενειακό περιβάλλον **64.1%**
- Κάνει μια συζήτηση με τους γονείς όλων των παιδιών πριν αρχίσει η νέα σχολική χρονιά **60.0%**

4. Πρακτικές μετάβασης που υποστηρίζουν τη συνεργασία σχολείου- οικογένειας

- Κάνει μια συζήτηση με τους γονείς των παιδιών μετά την έναρξη της σχολικής χρονιάς **81.3%**.
- Συζητά με τους γονείς για τις ειδικές ανάγκες όλων των παιδιών καθώς και για λεπτομέρειες όπως το φαγητό τους, η μεταφορά τους κ.ά **76.4%** .
- Μοιράζεται με τους γονείς πληροφορίες για την προσαρμογή των παιδιών τους **84.7%**.
- Συνεργάζεται με τους γονείς για την επίλυση προβλημάτων ή δυσκολιών που σχετίζονται με τη λειτουργία του σχολείου **72.9%** .
- Κάνει συνεχή και συστηματική αξιολόγηση της προόδου των παιδιών, προκειμένου η διδασκαλία να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών **74.8%**.

5. Πρακτικές μετάβασης που υποστηρίζουν τη συνεργασία νηπιαγωγείο-δημοτικού σχολείου

- Το **70.2%** των νηπιαγωγών λαμβάνει συχνά ή πάντα υπόψη του πληροφορίες από εμπειρίες του παιδιού σε προηγούμενα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα

5. Πρακτικές μετάβασης που υποστηρίζουν τη συνεργασία νηπιαγωγείου-δημοτικού σχολείου (κατά τη διάρκεια φοίτησης)

- Το **50.9%** επισκέπτεται συχνά ή επισκέπτεται πάντα μαζί με τα παιδιά το χώρο της άλλης εκπαιδευτικής βαθμίδας.

Υπαρξη σημαντικων συσχετισεων

- Ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών ως βασικού ρόλου του νηπιαγωγείου και πρακτικές που ενισχύουν συχνές επισκέψεις των νηπίων στο δημοτικό σχολείο ($r=0.63$, $p=0.0001$)
- Δημιουργία ενεργών και υπεύθυνων πολιτών ως βασικού ρόλου του δημοτικού και απόδοσης της έννοιας της μετάβασης ως γέφυρας ($r=0.82$, $p=0.0003$)
- Απόδοση της έννοιας της μετάβασης ως προσαρμογής και πρακτικές που ενισχύουν τη συζήτηση με τους γονείς για την προσαρμογή των παιδιών ($r=0.76$, $p=0.002$)
- Χρόνια υπηρεσίας εκπαιδευτικών και κατάκτηση βασικών γνώσεων ως βασικού ρόλου του δημοτικού

Συζήτηση

- Οι νηπιαγωγοί έχουν ξεκάθαρα διαφοροποιημένες αναπαραστάσεις για το θεσμό του νηπιαγωγείου και το θεσμό του δημοτικού.
- Η αξιακή αυτή αντιπαράθεση διαχωρίζεται σε δύο αντιμαχόμενους στόχους: α.αγωγή πολιτών και β.μετάδοση και παραγωγή τεχνικών γνώσεων.
- Οι αναπαραστάσεις αυτές συγκλίνουν εν μέρει με τις πρακτικές που υιοθετούν.
- Αν και θεωρούν ότι ο ρόλος του δημοτικού είναι κατά κύριο λόγο η εκμάθηση γνώσεων, οι ίδιες δεν φαίνεται ότι υιοθετούν πρακτικές που στοχεύουν στην προετοιμασία των παιδιών σε ακαδημαϊκές γνώσεις.
- Περιορισμένες πρακτικές μετάβασης που υποστηρίζουν τη συνεργασία μεταξύ των δύο ιδρυμάτων

Συμπεράσματα

- Τον πυρήνα των αναπαραστάσεων των νηπιαγωγών αποτελεί η έννοια της προσαρμογής των παιδιών σε ένα νέο διαφορετικό εκπαιδευτικό περιβάλλον (αυτό του δημοτικού).
- Τα στοιχεία που συνεπικουρούν στην προσαρμογή των παιδιών είναι κυρίως οι συναντήσεις με τους γονείς και ο διάλογος, ένα δίκτυο σχέσεων με συναισθηματικό χαρακτήρα.

Προτάσεις

- Τα ευρήματα της συγκεκριμένης έρευνας δίνουν την ευκαιρία να διαπιστώσουμε ότι η ενεργός δραστηριοποίηση σε περισσότερες πρακτικές μετάβασης, με απώτερο στόχο την επιτυχή εφαρμογή προγραμμάτων ομαλής μετάβασης των νηπίων στο δημοτικό σχολείο, προϋποθέτει την τροποποίηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων για τη μετάβαση.

ΠΕΝΟΣ ΕΓΚΛΗΡΩΣΤΩ

*Έφη Γουργιώτου
Αγαμέμνωνος 18,
Πανόραμα Παλλήνης.
15351 Αττική
Τηλ. εργασίας: 210-6014226
email: egourg@yahoo.gr*

